

MTA NYELVTUDOMÁNYI INTÉZET

cím: 1068 Budapest, Benczúr u. 33.

levélcím: 1394 Budapest, Pf. 360.

Tel.: 351-0413

Fax: 322-9297

E-mail: linginst@nytud.mta.hu

Honlap: www.nytud.mta.hu

**A Magyar Tudományos Akadémia
Nyelvtudományi Intézetének
tudományos beszámolója a 2013. évről**

I. A kutatóhely fő feladatai 2013-ban

Alap kutatások

Elméleti nyelvészet: Az *Átfogó magyar nyelvtan* munkálatainak folytatása. Kvantorhatókörök mintázatainak kutatása: a szintaxis és a szemantika együttműködése, prozódia és hatókör viszonya. A nyelvi variáció kutatása analógiás nyelvtanmodellekben. Nem-kijelentő mondatfajták mondat- és jelentéstani vizsgálata. A nyelvi udvariasság és rituálék egy új átfogó elméletének kidolgozása. **Finnugor nyelvészet:** Hanti és tundrai nyenyec szintaktikai kutatások, két-nyelvűségre és a nyelvi veszélyeztetettségre vonatkozó vizsgálatok a szamojéd, a számi, az obi-ugor, és a komi-permják nyelvekben; a nyelvmegtartást elősegítő nyelvtechnológiai vizsgálatok. **Nyelvtörténeti kutatások:** A *Magyar generatív történeti szintaxis* projektum lezárása, angol nyelvű összegző kötet megjelentetése, a nyelvemlék-adatbázisok fejlesztése, közzététele. Indoeurópai nyelvtörténeti kutatások a késő-hettita államok etnikai viszonyairól.

Alkalmazott kutatások

Kísérletes nyelvészet: A nyelvi képesség és a hozzá társuló más kognitív képességek kísérletes vizsgálata, szemmozgás-követéses vizsgálatok megkezdése. A nyelvi rekurzió és a rekurzív logikájú tudatelméleti következtetések szétválásainak leírása Alzheimer-kórban. Nyelvfejlődési zavart mutató gyerekek magyar nyelvi profiljának leírása. Az óvodások számfogalmat érintő nyelvi képességének vizsgálata. A határjelző tónusok szerepének kísérletes vizsgálata a mondatfajták megkülönböztetésében. **Két- és többnyelvűségi vizsgálatok:** A *nyelvi másság dimenziói: a kisebbségi nyelvek megőrzésének lehetőségei* című kutatás kibővítése, a *magyar jelnyelv sztenderdizációs folyamatába* illeszkedő országos terepmunka, korpuszpépítés. **Nyelv-ideológiai kutatások** indítása a kétnyelvűség, a magyar nyelv veszélyeztetettsége és az angol nyelv szerepe témakörökben. A magyarországi nemzetiségek nyelvcsere-vizsgálata. **Fonetika:** A beszédhangok és beszédhang-sorozatokat akusztikai-fonetikai jellemzőinek kutatása, a beszédtervezési diszharmonia és a megakadásjelenségek kutatása. **Lexikológia-lexikográfia:** A *Nagyszótár V. C–déz*s kötetének főszerkesztése és kiadása, *di–dzs* és *e* betűs szócikkeinek írása, szerkesztése, az *Új magyar etimológiai szótár* készítése. **Alkalmazott nyelvészet és nyelvi tanácsadás:** A nyelvművelés, nyelvi normativitás, helyesírás, stilisztika, utónévvadás egyes kérdéseinek további kutatása, a tanácsadás technológiai megújításának folytatása.

Nyelvtudományi innováció és fejlesztés

Nyelvtechnológia: A *Helyesírási tanácsadó portál* (helyesiras.mta.hu) üzembe helyezése, működtetése, továbbfejlesztése és népszerűsítése. Az adható utóneveket bemutató internetes felület (*Utónévportál*) létrehozása. Az intézet által koordinált CESAR projekt sikeres lezárása, a projekt keretében kialakított META-SHARE repozitórium magyar csomópontjának működtetése. **Beszédtechnológia:** A BEA spontánbeszéd-adatbázis folyamatos fejlesztése.

II. A 2013-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Alap kutatások

Elméleti nyelvészet

Lendület kutatócsoport – A nyelvi alrendszerek munkamegosztása a kvantorhatókör kifejezésében: A magyarban speciális szórenddel járó, kizáró-azonosító értelmezésű fókusz típusnak a jelentését pszicholingvisztikai kísérletekben vizsgálták. Eredményeik szerint a kizáró-azonosító jelentés mozzanat nem része a logikai-szemantikai mondatjelentésnek: ehelyett a speciális fókuszos mondat szórend használatának pragmatikai, kontextuális feltételeiből vezethető le. Kísérleteik tanúsága szerint a magyar anyanyelvű gyermekek már 4-6 éves korban érzékenyek az ige előtti fókuszhoz társuló azonosító-kizáró pragmatikai jelentésre. A számne-

ves kifejezéseket azonban a felnőttektől markánsan különbözően értelmezik. Az információ-szerkezet mondatintonációra gyakorolt hatásának németországi kutatótársakkal közösen végzett vizsgálata megmutatta, hogy annak ellenére, hogy a magyarban az információ fókusz kötelezően szórendileg jelölt, a mondatintonációra is hatással van. A fókusz nélküli, de logikai alanyt tartalmazó semleges mondatokról ugyanakkor kimutatták, hogy jellemzően egyetlen intonációs frázist alkotnak. Beszélt nyelvi adatbázison vizsgálták a fókusz kontextuális szembeállítottságának esetleges prozódiai kifejeződését spontán beszédben. Az eredmények szerint az alapfrekvencia relatív magassága és a dallamhangsúly-kontúr együtt járulnak hozzá a szembeállított és nem szembeállított fókusz típusok megkülönböztetéséhez. A beszédet és beszédértést is vizsgáló mondatfonetikai kutatások kiterjedtek a prozódiai határjelző tónusok mondat típus- megkülönböztetésben betöltött szerepének, valamint a hangsúly és a prozódiai szerkezet viszonyának vizsgálatára.

Formális Fonológiai Kutatócsoport: Tanulmánykötetet jelentettetek meg a magyar fonológia vitatott kérdéseiről optimalitáselméleti keretben. Az anti-harmónia és az ingadozó tövek jelenségeit vizsgálták a budapesti köznyelvben és egy szlovákiai magyar nyelvjárásban, valamint a degemináció, a palatálisok, és az /a:/viselkedését a magyarban. CV fonológiai keretben elemezték az angol /ju:/ szekvenciát, az /r/ előtti magánhangzókat, a szinkópát és a szótagalkotó mássalhangzókat.

Magyar Analógiás Fonológia és Alaktan Kutatócsoport: Elsősorban a variáció jelenségkörét kutatták, abból a szempontból, hogy milyen statisztikai mutatók képesek a leginkább megjósolni ezeket. Vizsgálták a zöngésséggel kapcsolatos változatosságot a magyar és a szlovák nyelvben, valamint hangsúlyos és hangsúlytalan rövid és hosszú magánhangzók ejtésének és azonosításának variációját az életkor és a nyelvi attitűd függvényében, felismerve, hogy a nyelvi attitűdjüket tekintve konzervatívabb beszélők magánhangzói zártabbak és hátrébb kaptak, mint a normától eltérő nyelvhasználatot inkább elfogadó beszélőkéi.

Átfogó magyar nyelvtan: A kutatás terjedelmileg és tartalmilag is jelentős végeredménye, az elméletfüggetlen magyar nyelvtani leírás a projekt végére készül majd el, a jelenlegi szakaszban hiánypótló elméleti tanulmányok, disszertációk készültek, például a névutókról és esetadásról vagy a hasonlító szerkezetekről.

A kvantorok grammatikája és a nyelvi relativizmus: A szeptemberben indult kutatás induló kísérleteinek eredményei arra utalnak, hogy a gyerekek értik a skaláris implikátúra mibenlétét, de az értelmezést nem tudják a számnevek jelölte halmazokra kiterjeszteni, továbbá míg a tagadást és a kvantifikációt tartalmazó mondatok esetében a gyerekek az egyenes hatókört preferálják, két kvantort tartalmazó mondatokban a relatív hatókör megválasztását nem nyelvi, hanem pragmatikai-vizuális tényezők befolyásolják.

Szemantikai és pragmatikai kutatások: A német főmondati infinitívuszokról tanulmány készült a *Handbook of German Sentence Types* c. kézikönyvbe, melyben értelmezési lehetőségeket a bennük előforduló modális partikulákkal hozták összefüggésbe. Egy másik tanulmány a magyar idéző mondatokban található igekötő-ige inverzió szintaxisát, szemantikáját és pragmatikáját dolgozta ki, egy további pedig a szociopragmatika és a 'pragmanyelvészet' közötti leech-i megkülönböztetés fontosságát, és a formális pragmatikai elméletek hasznosságát hangsúlyozza. Tanulmány jelent meg angolul a nyelvi kreativitás szintjeiről, egy nyelv-elméleti alapú kutatási programot javasolva. Két monográfiát jelentettek meg neves angol kiadóknál (Cambridge UP, Palgrave-Macmillan) a nyelvi udvariasság és rituálék témájában..

Mondattani és morfológiai kutatások: Tanulmány készült a magyar anaforikus birtokosok elemzéséről, mely a szakma egyik vezető folyóiratában jelenik meg. Az univerzális olvasatú általános alanyokról általános elmélet készült, amelyet két cikkben fogalmaztak meg, fontos

új elméleti eredményekkel. Elindult a kutatási együttműködés a Kínai Társadalomtudományi Akadémia Nyelvi Intézetével *Információstruktúra a nyelvben* címmel, melynek keretében közös konferenciát szerveztek Pekingben, *Quantification in Chinese* címmel.

Finnugor nyelvészet

A szintaktikai kutatásokban végső formát öltött a hanti aspektus és akcióminőség monografikus leírása, valamint első változatban elkészült a tundrai nyenyec egyszerű kérdő mondatainak kérdőszavait elemző monografikus áttekintés. Továbbá konzultációkkal folytatódott a részvétel a *The Typology of Uralic Essive* elnevezésű nemzetközi kutatócsoportban a tundrai nyenyec elemzésével. Az udmurt nyelv alapszórendjében pedig az oroszról kölcsönzött egyes elemek hatását vizsgálták, valamint az udmurt mondat fókuszpozícióit és fókusztípusait és ezek kapcsolatát. Kiszélesültek a kétnyelvűsége és a nyelvi veszélyeztetettségre vonatkozó vizsgálatok, amelyek most már a szamojéd, a számi, az obi-ugor, és a komi-permják nyelveket, valamint a nyelvmegtartást elősegítő nyelvtechnológiai vizsgálatokat vonják körükbe. A hanti tekintetében az Ob alsó folyása és annak mellékfolyói mentén elhelyezkedő hagyományos felosztású hanti nyelvjárásokról kiderült, az eddigi nyelvjárási jellemzők (fonológiai, morfológiai, morfológiai) a szovjet idők telepítéspolitikájának következtében mára jelentős vegyülést mutatnak a beszélt változatokban éppúgy, mint a vékonyka értelmiség által kultivált újságírás nyelvében. A finn–számi nyelvcsere vizsgálata finnországi északi számi beszélőközösségekben egy longitudinális szociolingvisztikai kutatást valósít meg.

Nyelvtörténeti kutatások

Magyar Generatív Történeti Szintaxis: Elkészültek a tervezett monográfiák, az Akadémiai Kiadónál, ill. az Oxford University Pressnél vannak megjelenés alatt. Ezekben rekonstruálták az ómagyar, és részben az ősmagyar és a középmagyar nyelv mondattanát, ezzel pótolva a korábban csak a szó-, hang- és morfématörténetre összpontosító magyar nyelvtörténeti kutatások hiányzó részterületeit. Az eredmények a nemzetközi nyelvtörténeti kutatások számára is relevánsak, hiszen csak néhány olyan nem indoeurópai nyelv ismeretes, melynek története több, mint 800 évre visszamenően dokumentálva van, melyekből tehát következtetések vonhatók le arra nézve, hogy miért és hogyan változnak az emberi nyelvek. Eredményeik részben megerősítették az eddigi hipotéziseket – pl. a nyelvi változások ciklikus voltaival és a grammatikalizáció szerepével kapcsolatban, részben viszont új mechanizmusokra hívták fel a figyelmet – pl. a változások S-görbéjének és a nyelvi kövületeknek a mondattani rekonstrukcióban való felhasználhatóságáról. Létrehoztak egy 2,8 millió szavas elektronikus, kereshető, részben annotált ómagyar adatbázist, mely a nyilvánosság számára is elérhető a Nyelvtudományi Intézet szerveréről.

A *finnugor nyelvtörténeti kutatásokban* sikerült kimutatni a korai terepmunka-célok szinte máig tartó hatását, s mindennek összefüggését a nyelvi adatokkal. A *magyar nyelvtörténeti kutatásokban* a középmagyar magánéleti nyelvhasználat morfológiailag elemzett, normalizált, illetőleg gépileg egyértelműsített állománya külön-külön másfélmillió karakterrel bővült, s tovább szélesedtek a történeti pragmatikai vizsgálatok. Az *anatoliai és indoeuropaisztikai kutatásokban* tisztázódott egy sor, főként a luvi nyelvre vonatkozó, eddig fel nem tárt grammatikai és nyelv-kapcsolati összefüggés. Egy részük a luvi nyelv egyes kérdéseire, illetőleg e nyelvet beszélő közösség eredetére világított rá, más részük pedig az indoeurópai nyelvcsaládon belül helyezett el vitatott relációjú nyelveket. Elkészült továbbá a hatti nyelv monografikus leírása is.

Alkalmazott kutatások

Kísérletes nyelvészet

Anomikus afáziás személyeknél az összetett szavak produkcióját és megértését tanulmányozták. A hat vizsgálati személy jobb teljesítményt mutatott a megértésben mint a produkcióban.

Az utóbbi esetében ha a tesztfeladat ritka vagy újonnan megalkotandó összetett szavakat kívánt, akkor a személyek teljesítménye erősen romlott, szemben a gyakori összetett szavaknál nyújtott jó teljesítménnyel. A megalkotandó szóösszetétel nyelvtani szerkezete is erős hatással volt a szóprodukcióna. A háromtagú összetett szavak rekurzív megalkotása csak elvétve sikerült, ami a lexikai rekurzió korlátozottságát mutatja a vizsgált afáziás személyeknél.

Az afáziás állapot javulása során a rekurzív mondattani műveletek lehetséges felépülését vizsgálták. Longitudinális követéses kutatásban újratesztelték egy anomikus afáziás beszélőt. Az eredmények megmutatták, hogy mondattani rekurzív műveleti képességek ténylegesen regenerálódhatnak a vizsgálati személy általános állapotjavulása részeként.

További eredmények szerint a magyar mondat szerkezetben az ige előtti fókusz kimerítő értelmezése az azt megelőző szövegkontextus függvénye; már 5-6 éves gyermekek is képesek megkülönböztetni a szemantikai (referenciális) sértést a fókusz kimerítő értelmezésének megsértésétől; Wernicke-afáziás betegek, akiknél a szemantikai műveletek gyakran nehézségeket okoznak, a kontroll csoporttal megegyezően teljesítenek a fókusz értelmezésében.

Az enyhe kognitív zavar és korai Alzheimer-kór diagnózisára a spontánbeszéd-analízisen alapuló, s azt szemantikai elemzéssel kiegészített diagnosztikai eljárást dolgoztak ki és tesztelték is őket. A specifikus nyelvfejlődési zavart mutató gyerekek magyar nyelvi profilját a szókincs korlátozottsága mellett az jellemzi, hogy elmaradnak az azonos életkorú, tipikusan fejlődő társaiktól az igei egyeztetésben, a lexikai esetragozásban, az egyszerű tranzitív mondatok feldolgozásában és a vonatkozó mellékmondatot tartalmazó összetett mondatok megértésében.

Két- és többnyelvűségi vizsgálatok

Sikeresen befejezett és összegzett kutatások: 2013-ban lezárult az Európa 24 országának többnyelvűségi helyzetét egységes módon és összevethetően feltáró nemzetközi kutatás, a *Nyelvekben Gazdag Európa – Language Rich Europe* projektum. Megtörtént a *Variabilitás és változás: a nyelvcseré vizsgálata látszólagos és valóságos időben* című OTKA-kutatás lezárása, melynek keretében kidolgozásra került többek között a nyelvcseré folyamat-modell és a fenntartható kétnyelvűség modell. A magyarországi siket gyermeket nevelő szülők igényeit és ismereteit feltérképező *Identitás* projektumban elkészült 8 videointerjú, illetve 7 videointerjú átirata az első magyarországi *Siket Identitási Adatbázis* számára.

Nyelvészet-antropológiai vizsgálatok a romaniban: magyar és angol nyelvű tanulmány készült a romani feltételes átkok viszonyulásjelző szerepéről. Terepmunka zajlott gábor roma közösségekben. Cerhari–magyar kétnyelvű közösségben empirikus vizsgálatot végeztek, a roma nyelvvel, illetve a romani nyelvű oktatással kapcsolatos attitűdökről, közel 100 órányi cerhari nyelvű interjú készült.

A *jelnyelvi* adatfelvételekre építve megkezdték a magyar jelnyelv a szintaxisának vizsgálatát: a szórend; a kiemelés (fókusz, kontrasztív topik), a tagadás, a mellérendelés szórendi és/vagy nem-manuális eszközeinek a leírását. Munkahipotéziseket alakítottak ki a további, korpusz-alapú vizsgálatokhoz.

A *nyelvi jogok kutatása:* az eredmények a spanyol és a brit, illetve a francia nyelvi jogi szabályozás kontrasztját mutatták meg.

Fonetika

A fonetikai kutatásokban elemezték a beszédhangok, hangkapcsolatok, szavak és különböző típusú beszédszövegek akusztikai szerkezetét (időviszonyok, formánsértékek), a különböző beszédhangok egymásra hatásának akusztikai-fonetikai következményeit, valamint egyes fonológiai folyamatoknak, a fonológiailag hosszú mássalhangzók ejtésének, valamint a nazális koartikulációnak a fonetikai következményeit. Előrelépés történt a beszélő-felismerés, illetve a beszélődetektálás automatikus megoldásában. A spontán beszéd tervezési folyamatainak

működését elemezték a szublexikális megakadásjelenségek révén, egyes töltelékszavak funkcionális és fonetikai vizsgálatával, továbbá az önmonitorozási stratégiák igazolásával.

Lexikológia-lexikográfia

Nagyszótár: az intézet kiadásában megjelent a *C–déz*s kötet, folytatódott a *di–dzs* kezdetű anyag szerkesztése, nyelvi-lexikográfiai és szaklektorálása, morfológiai kódolása és az *e* betűs szócikkek írása. Folyt az *f–g* betűs címszólista összeállítása, valamint a korpusz bővítése a korszakhatár emelése miatt.

Etimológiai szótár: folytatódott a szakirodalom feltárása, a szótörténeti rész javítása, a bibliográfiai adatok elhelyezése a szócikkekben. A MemoQ 6 fordítástámogató program segítségével folyt a német nyelvű szócikkek etimológiai részeinek magyarra fordítása és az etimológiai adatok kiegészítése.

Alkalmazott nyelvészet

Elkészült a Magyar Óvodai Nyelvi Korpusz (MONYEK) anyagához a morfológiai annotációs séma. Kutatás folyt a nyelvművelés, nyelvhelyesség, helyesírás, nyelvi normativitás, névtan területein. A folyamatosan működő nyelvi tanácsadó szolgálat 2013-ban 4000 megkeresésre válaszolt. A csoport szakvéleményeket, tanulmányokat készített és előadásokat tartott.

Nyelvtudományi innováció és fejlesztés

Nyelvtechnológia

Megnyílt a *Helyesírási tanácsadó portál* (helyesiras.mta.hu), a portál fejlesztése, a hibák javítása folyamatos. Elindult a <http://corpus.nytud.hu/utonevportal> címen szabadon elérhető *Utónévportál* tesztverziója. Az intézet a havonta frissülő utónévlistákon túl idéntől ezen az online felületen is közzéteszi az adható utóneveket számos releváns adatukkal együtt. Sikeresen zárult az intézet által koordinált EU-támogatású CESAR projekt, melynek eredményeképpen 215 nyelvi adatbázis és szoftvereszköz vált elérhetővé. Az ECOINNO pályázat keretében elkészült az ökoinnovációs szolgáltatások és igények dinamikus illesztésére szolgáló portál rendszerterve. A MATRICA projektben elkészült az a technológiai lánc, amely lehetővé teszi a társadalomtudományi folyóiratok bibliográfiai adatainak nyelvtechnológiai feldolgozását. Elkészült a magyar Braille-rövidírás megújítására vonatkozó javaslat. Az osztály csatlakozott az EU által támogatott *TrendMiner* projekthez, szintén 2013-ban indult kis finnugor nyelvek nyelvtechnológiai támogatását célzó nemzetközi OTKA projekt.

Beszédtechnológia

A BEA spontánbeszéd-adatbázishoz 31 új felvétel készült el, amelyek anonimizálását elvégezték, és az anyagok többszörösen archiválásra kerültek. A 2013-ban rögzített felvételek teljes időtartama 27 óra 18 perc, ami beszélőnként átlagosan 50 percet jelent. Az adatbázis jelenleg 320 adatközlő (178 nő és 142 férfi) felvételét tartalmazza. 2013-ban három teljes hanganyag átírata készült el az eredeti egyszerűsített lejegyzésben, és megkezdődött a hangszintű átíratok útmutatójának megtervezése, a kritériumok összegzése és két próbalejegyzés elkészítése. Folyamatosan bővítik az adatbázis áttekintő táblázatát, amely a keresést az adatbázisban, illetve a célzott felhasználást lehetővé teszi.

Tananyagfejlesztés

Figyelemre méltó előrelépés történt a nyelvtörténet és a nyelvi kisebbségek oktatását segítő tananyag-fejlesztésben: tanári tréningek nyomán az iskolai tesztelés is megtörtént és készül a háttérismereteket nyújtó tanári segédkönyv jellegű tudástár magyar változata is.

b) Tudomány és társadalom

Az intézet önálló **szakmai információs központként** működik, ennek központi eszköze a honlap, melyet havonta átlagosan 48 500 alkalommal kerestek fel. A honlapon a szélesebb közönség érdeklődésére is számot tartó publikációkat kínálnak nyilvános olvasásra, letöltésre, a *NyelvészInfo* elektronikus levelező rendszer pedig 581 külső címre továbbít rendszeresen információkat tudományos programokról, konferenciákról, pályázatokról és más aktuális témákról. Az intézet gondozza a honlapjához részlegesen kötődő, de önálló webhelyként üzemelő *Nyelvészeti Portált* is.

A **könyvtár** állománya 42 711 könyvtári egység, a tárgyévben 424 egységgel gyarapodott. Az elektronikus katalógus 989 tétellel bővült; összesen 31 056 példányt tart nyilván. Az év során a könyvtár 8760 online és 4348 személyes használót regisztrált, 575 alkalommal kölcsönzött, elektronikus katalógusában 5249 alkalommal kerestek. Folytatták a retrospektív katalogizálást.

Az intézetben folyó kutatások eredményei **a társadalom számára számos módon válnak hasznosíthatóvá:**

Mind az afáziások, mind a specifikus nyelvfejlődési zavart mutató gyermekek esetében a nyelvi problémák hátterében álló okok feltárása **hozzájárul** a hatékony **óvodai és iskolai nyelvi fejlesztéshez** és lehetővé teszi a nyelvfejlődési diagnosztika tartalmi fejlesztését. A magyar jelnyelv nyelvtanának leírása támogatja **a jelnyelv sztenderdizációját és a kétnyelvű iskolai oktatás** bevezetését. A siketek körében végzett kutatások pontosabb ismereteket szolgáltatnak a magyarországi siket közösségre vonatkozóan, az eredmények a siket közösség társadalmi helyzetének, boldogulási, munkaerő-piaci esélyeinek javítását is elősegítik. A nyelvészeti-antropológiai kutatások eredményei pedig jól hasznosíthatók a romani anyanyelvűek és a hatóságok kommunikációjának támogatásában, elősegítve ezzel **a roma kisebbség anyanyelv-használati jogának de facto gyakorlását** az etnikumok közti kommunikáció nyilvános színterein. A cigány nyelvészeti kutatások a gyakorlatban is segítik a cigány gyermekeket tanító vagy a téma iránt érdeklődő pedagógusok munkáját. A fonetikai vizsgálatok eredményei felhasználhatók a beszédtechnológiai fejlesztésekben és a kriminalisztikai fonetikai alkalmazásokban. A **klinikai fonetikai kutatások**, beleértve az anyanyelv-elsajátítás kutatási eredményei pedig közvetlenül hasznosíthatók a **gyógypedagógia területein és a terápiákban.**

Az intézet a legkülönbözőbb módokon és csatornákon áll folyamatos kapcsolatban a társadalom jelentős rétegeivel. Több, **a szélesebb közönséghez szóló kiemelt tudományos rendezvény** szervezésében vettek részt.

- *A Magyar Nyelv Hete* keretében az MTA-n tudományos ülészakot szerveztek *A beszéd és ami mögötte van* címmel. (2013. április 26.)
- *A Magyar Tudomány Ünnepe* alkalmából *Veliünk élő nyelvtudomány* címmel a MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályával közösen ugyancsak az MTA-n 8 előadást tartottak, amelyek két folyóiratban jelennek meg. (2013. november 11.)
- *A Magyar Tudomány Ünnepe* programsorozatában az Intézetben egy szibériai nyelvi kisebbség életét és a nyelvészeti terepmunka sajátosságait bemutató nyílt napot is tartottak, fotókkal gazdagon illusztrált előadásokkal, valamint a nyelvi sokféleségről, nyelvi kisebbségről és a nyelvi veszélyeztetettségéről tartottak előadást az MTA-n. (2013. november 19.)
- A Fonetikai Osztály munkatársai részt vettek a *Kutatók éjszakája* rendezvényen, ahol *Sokszínű beszéd tudomány* címmel különféle formákban mutatták be az érdeklődőknek a beszéd kutatás eredményeit és gyakorlati vonatkozásait (2013. szeptember 27.)

Az intézet kutatói tevékenyen részt vesznek (mind az intézet szervezte keretek között, mind egyénileg) a **tudománynépszerűsítésben**, valamint a társadalom széles rétegeiben elharapódzó nyelvészeti tévhitet és a nyelvi előítéletek felszámolását célzó munkában: tudománypop-

szerűsítő-ismeretterjesztő előadásokat tartottak; a nyest.hu internetes portálon mintegy 100 nyelvészeti ismeretterjesztő írást tettek közzé. Tudományos ismeretterjesztő előadások, nyomtatott és on-line publikációk, valamint rádióműsorok segítségével a laikus érdeklődők nyelv-tudományi ismereteit gyarapították. Egy munkatárs nyelvészeti ismeretterjesztő műsor társszerkesztője és társműsorvezetője volt, többen pedig részt vett a Nemzetközi Nyelvészeti Diákolimpia magyar csapatának válogatásában, felkészítésében.

Nyilvános elérésű adatbázisok

Az intézetben fejlesztett és készülő nyelvi adatbázisok, többek között az anyanyelv iránti általános érdeklődés következtében is, széles körű társadalmi figyelemre tartanak számot (a *Magyar Nemzeti Szövegtár*nak például közel 9000 regisztrált felhasználója van, akiktől 2013-ban 21 200 lekérdezést regisztráltak). Ezek az adatbázisok az anyanyelvi kulturális örökség digitális formában őrzött részei, melyek referenciapontként szolgálnak nemcsak a tudományos kutatásban, hanem a közgondolkodásban, az anyanyelv iránt érdeklődők körében is. A nyelvtörténeti adatbázisok egyedülállóan jelentős egységes erőforrások a magyar nyelvi örökség megőrzésében. A legfontosabb nyilvános elérésű adatbázisok:

- *Magyar Nemzeti Szövegtár* (<http://corpus.nytud.hu/mnsz/>): mai magyar írott köznyelvi minta, melynek állománya 2013-ban 190 millióról egymilliárd szövegszóra bővült.
- *Uralonet* (<http://www.uralonet.nytud.hu>): az uráli nyelvek internetes etimológiai adatbázisa, amely kutatási és oktatási célokat egyaránt szolgál.
- *Magyar Generatív Történeti Szintaxis – ómagyar nyelvemléki adatbázis* (<http://omagyarkorpusz.nytud.hu>): a teljes ómagyar nyelvemléki anyagot feldolgozó nyelvi adatbázis mintegy 2,2 millió szónyi anyaggal..
- *Magyar történeti szövegtár* (<http://www.nytud.hu/hhc>): kb. 27 millió szavas nyelvtörténeti szövegadatbázis (1772--2000) internetes keresőfelülettel.
- *A magyar nyelv nagyszótárának forrás- és névjegyzéke* (<http://nszt.nytud.hu/forr.php>): kb. 38 000 tételt tartalmaz.
- *BEA magyar spontán beszéd adatbázis* (<http://www.nytud.hu/adatb/bea/index.html>): mai budapesti beszélők beszédét rögzítő többfunkciós spontán beszéd adatbázis.
- *A Budapesti Szociolingvisztikai Interjú (BUSZI) adatai* (<http://www.nytud.hu/buszi/>): egy a budapesti lakosok reprezentatív mintáján végzett nagyszabású magnetofonos felmérés anyaga a magyar nyelv Budapesten beszélt változatáról. A mintegy 600 órányi felvétel egyötöde, a BUSZI2 részletesen feldolgozott állapotban hálózaton át kutatható.

Közhasznú tudományos szolgáltatások, közönségszolgálati munka

A 2013-ban megnyílt *Helyesírási tanácsadó portál* (helyesiras.mta.hu) azzal a szándékkal született, hogy új lehetőséget teremtsen a közvéleményt gyakran foglalkoztató kérdéskör, a magyar helyesírás területein való tájékozódáshoz. A megnyitó óta eltelt idő arról tanúskodik, hogy a kezdeményezés beváltotta a hozzá fűzött reményeket. A portál nagy médiavisszhangot váltott ki, igen jelentős látogatottságra és elismertségre tett szert: az elmúlt nyolc hónap alatt több mint egymillió tanácsot adott, a visszatérő látogatók száma meghaladta a kétszázézetet. Emellett ismeretterjesztő előadásokon mutatták be a portált, többek között a Magyar Tudomány Ünnepe is.

Törvényi kötelezettségének megfelelően a bejegyzésre alkalmasnak ítélt *utónevek* listáját az intézet kezeli, illetve az újonnan engedélyezett nevekkal havi rendszerességgel bővíti, és honlapján közzéteszi. A társadalom, a szülők részéről folyamatosan jelentkező igényt a lista bővülése is mutatja: 2013-ban 104 új névvel egészült ki a lista.

A korábban is meglévő telefonos, illetve email-es közönségszolgálatot egészíti ki 2013-tól a mai kor követelményeinek megfelelően *két új online felület*: egyrészt a már említett

helyesiras.mta.hu, másrészt pedig a (tesztverzióban) szintén már megnyílt *Utónévportál*. E portálon elérhető az adható utónevek teljes és folyamatosan frissített adatbázisa.

A tudomány és a társadalom közti párbeszédet szolgálja a Nyelvművelő és Nyelvi Tanácsadó Kutatócsoport tevékenységek: nyelvi tanácsadás, nyelvi ismeretterjesztés, a helyesírás gondozása, az utónév-szakvéleményezés folyamata. Lehetőség volt az alapvető tudományos ismeretek átadására, a nyelvi babonák, sztereotípiák, a nyelvi stigmatizáció negatív hatásának csökkentésére. Az intézet ad otthont a Nyelvhelyességi Tanácsadó Testület titkárságának is.

Mindezek mellett a munkatársak romani nyelvű tolmácsolással és bírósági szakértői fordításokkal, romani nyelvű felvételek lejegyzésével és fordításával segítettek többek között az OFFI Zrt., az Egyenlő Bánásmód Hatóság és a Fővárosi Bíróság munkáját.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2013-ban

Hazai együttműködések

2013-ban a következő hazai partnerekkel jöttek létre új kapcsolatok:

- Neurolingvisztikai és pszicholingvisztikai témákban kutatási együttműködést folyt a BME GTK Megismeréstudományi Tanszékével, a DE *HuComTech* kutatócsoportjával, a PTE BTK Nyelvtudományi tanszékével, a SZTE Általános Orvostudományi Kar Pszichiátriai Klinikájával, és az *Afázia – Újrabeszélők* Egyesülettel.
- A TÁMOP-5.4.6/B-13/1-2013-0001 jelű, *JelEsély* című pályázat előkészítése során együttműködés jött létre a HitesyBartuczHollai Euroconsulting céggel (pályázatírási tanácsadás, tudományszervezés, rendezvényszervezés), a pályázat megírása során pedig Grants Europe Consulting céggel (pályázatírási tanácsadás, tudományszervezés, rendezvényszervezés).
- A Siketek és Nagyothallók Országos Szövetségével (**SINOSZ**) a jelnyelv kutatási, oktatási és a jelnyelvi törvényhez kapcsolódó stratégiai kérdésekben működtek együtt.
- Különböző projektekben együtt dolgoztak a PTE Egyetemi Könyvtárával, ELTE PPK Addiktológiai Tanszéki Szakcsoportjával, a Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségével, az Infinity Kft-vel és a GeoX Kft-vel.
- Együttműködés jött létre a Nemzetbiztonsági Hivatallal, a beszélő személy felismerésének automatikus megoldási lehetőségeiről a beszéd fonetikai sajátosságai alapján.

Felsőoktatás

Az intézet immár 23. éve működteti folyamatosan (az ELTE-vel közösen) az ELTE–MTA Elméleti Nyelvészet (alap- és mester)szakot és doktori programot, gondoskodik a kurzusok megtartásáról, a tutorizálásról, szakdolgozati és doktori disszertáció témavezetéséről. Emellett számos felsőoktatási intézményben oktattak az intézet munkatársai: ELTE BTK: Mai Magyar Nyelvi Tanszék, Fonetikai Tanszék, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, valamint a kar Alkalmazott Nyelvészeti Doktori Programja; ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kara; PPKE BTK: Magyar Nyelvészeti Tanszék, a PPKE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskolája; SZTE BTK: Angol-Amerikai Intézet, Finnugor Nyelvtudományi Tanszék, Kommunikáció és Médiatudományi Tanszék, valamint a SZTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskolája, ezen belül az Elméleti nyelvészeti és Uralisztika doktori programja; BME Kognitív Tudományi Tanszék; KRE BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszék; Miskolci Egyetem, BTK: Magyar Nyelvtudományi Tanszék; PTE BTK Romológia program. Doktori iskolát, illetve programot vezetett 5 munkatárs.

Tudományos fokozat: 9 munkatárs szerzett a beszámolási időszakban PhD-fokozatot.

Az intézet munkatársai tevékenyen részt vesznek a hazai tudományos közéletben: a kutatók mintegy 60 hazai konferencián és egyéb tudományos rendezvényen több mint 100 előadást

tartottak. Az intézet munkatársai az alábbi hazai testületek munkájában vettek részt: az Akadémiai Kutatóintézetek Tanácsa, Anyanyelvápolók Szövetsége, a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj Kuratóriuma I. szakértői kollégiuma, a MAB Plénuma és Bölcsészettudományi Bizottsága, Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete, Magyar Nyelvtudományi Társaság, Magyar Ösztöndíj Bizottság, MTA Közgyűlés, az MTA Nyelvtudományi Bizottsága, Alkalmazott Nyelvészeti Munkabizottsága, Szótári Munkabizottsága, Magyar Nyelvi Bizottsága, Orientalisztikai Bizottsága, Közoktatási Elnöki Bizottsága, Kutatási Infrastruktúra Elnöki Bizottsága, az MTA Nyelvhelyességi Tanácsadó Testülete, Nemzeti Kutatási Infrastruktúra Fejlesztési Projekt Irányító Testület, a PPKE Doktori Tanácsa és Habilitációs Bizottsága, Nemzetközi Finnugor Kongresszusok Magyar Nemzeti Bizottsága, a Földrajzinév-bizottság, az OTKA Nyelvtudományi Zsűrije, valamint az SZTE Doktori Tanácsa, Habilitációs Bizottsága, Tudományos Tanácsa. Az intézet egyik munkatársát tagjává választotta az Academia Europaea.

Nemzetközi együttműködések

Az intézet számos külföldi intézménnyel működik együtt, évek óta egyre több nemzetközi kapcsolatot létesítenek. A beszámolási évben a következő új együttműködések köttetek:

- DAAD projekten belül kutatási együttműködés folyt a berlini Humboldt Egyetem Pszicholingvisztikai Tanszékével a lexikális előhívás és a kognitív kontroll folyamatok összefüggéseinek vizsgálatáról.
- DAAD-MÖB kutatási együttműködés pályázat keretében (pályázati azonosító: 39933) *The prosody of focus, topic and givenness in Hungarian: An integrated approach to the mapping between information structure and sentence prosody* címmel kutatói együttműködés jött létre a frankfurti Goethe Egyetemmel és a Potsdami Egyetem Nyelvészeti Tanszékével.
- Együttműködtek a Szlovák Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetével szlovák–magyar párhuzamos korpusz építésében.
- Egy új nemzetközi OTKA-projektum keretein belül együtt dolgoztak a SZTAKI és a Helsinki Egyetem kutatóival, finnugor nyelvű közösségek nyelvtechnológiai támogatása online tartalmak létrehozására.
- Az ENEL programon belül (ISCH COST Action IS1305) együtt dolgoztak az Instituut voor Nederlandse Lexicologie, a Fryske Akademye és a Berlin Brandenburgische Akademie der Wissenschaften kutatóival az elektronikus szótárkészítés technológiai összehangolása témában.
- *Információstruktúra a nyelvben: a szintaxis, szemantika, pragmatika, diskurzusszerkezet és prozódia összjátéka* címmel együttműködés indult a Kínai Társadalomtudományi Akadémia Nyelvi Intézetével (CASS IL), az MTA és a KTTA nemzetközi együttműködési programjának keretében.
- Az *EMM NewsExplorer* keretein belül együttműködés kezdődött a EC Joint Research Centre-rel.
- A *TrendMiner* projekt keretein belül együttműködés kezdődött a Deutsches Forschungszentrum für Künstliche Intelligenz (DFKI) kutatóival (EU, Grant no. 287863).
- A Barcelonai Egyetemmel az anatóliai nyelvek 'lúvikus' dialektusainak genetikai és areális vizsgálatában működtek együtt.
- A *Sociolinguistica, International Yearbook of European Sociolinguistics* (Max Niemeyer Verlag) nemzetközi évkönyv felkérésére elkészítették a 2012. évi magyarországi, illetőleg a magyar nyelvvel kapcsolatos szociolingvisztikai bibliográfiát.
- Az *English Association* felkérésére elkészítették a *The Year's Work in English Studies* 92. kötetében (Oxford University Press) a 2011. év szemantikai kutatásairól szóló kritikai bibliográfiát.

Tudományos rendezvények szervezése

Az intézet által rendezett események:

A beszéd és ami mögötte van – tudományos ülészak Magyar nyelv hete keretében (Budapest, április); *A nyelvi tájkép elmélete és gyakorlata: Kárpát-medencei kisebbségi körkép műhelykonferencia* (Budapest, május); *Beszédkutatás 2013* konferencia (Budapest, november).

Magyar Szemantikusok Asztaltársasága (MASZAT) címmel havonkénti előadássorozatot szerveztek, neves külföldi és hazai előadók és diákok bevonásával. Több munkatárs vett részt a többéves hagyománnyal rendelkező szakmai táborok megszervezésében (május 31–június 2.: Szemantikátábor, Ásotthalom; június 21–23.: Fonológiatábor, Balatonszemes).

Az intézet közreműködésével szervezett rendezvények:

The Hungarian Language in the Digital Age – A magyar nyelv helyzete a digitális korban (CESAR roadshow) – közösen szervezve a BME-TMIT-vel (Budapest, január); *VII. Alkalmazott Nyelvészeti Doktoranduszkonferencia* (Budapest, február); *A kulturális és nyelvi sokszínűség lehetőségei és korlátai a Kárpát-medencében* – az Anyanyelv Nemzetközi Napján az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága Kulturális Szakbizottsága, a Nemzeti Közművelődési és Közgyűjteményi Intézet és a British Council magyarországi képviseletének társszervezésével (Budapest, február); Csángó mondattani workshop (Budapest, március); *1st Postgraduate Conference on Linguistic Politeness* (Huddersfield, március); Osztják workshop (Piliscsaba, április); *Budapesti INNET-műhely 1. és 2.* (Budapest, június); *The Syntax-Information Structure Interface in Finno-Ugric* (Tartu, június); *Third Central European Conference in Linguistics for Graduate Students* (Piliscsaba, augusztus); *11th International Conference on the Structure of Hungarian* (Piliscsaba, augusztus); *18. Élőnyelvi Konferencia* (Nyitra, szeptember); *Quantification in Chinese* (Peking, november).

Az intézet munkatársai (**fő- vagy sorozat**)**szerkesztők**, illetve **szerkesztőbizottsági tagok** a következő folyóiratoknál, sorozatoknál: *Acta Linguistica Hungarica*, *Alkalmazott Nyelvtudomány*, *Általános Nyelvészeti Tanulmányok*, *Anyanyelv-pedagógia*, *Approaches to Hungarian*, *Beszédkutatás*, *Comprehensive Grammar Resources*, *Édes Anyanyelvünk*, *Finno-Ugric Languages and Linguistics*, *Govor*, *International Journal of Chinese Linguistics*, *Journal of the International Phonetic Association*, *Lexikográfiai Füzetek*, *LingDok*, *Magyar Nyelv*, *Magyar Nyelvőr*, *Magyartanítás*, *Mémoires de la Société Finno-Ogriennes*, *Névtani Értesítő*, *Nyelvtudomány*, *Nyelvtudományi Közlemények*, *The Phonetician*, *The Linguistic Review*, *Theoretical Linguistics*.

Vendégelőadók a Nyelvtudományi Intézetben: Az év során számos külföldi kutató látogatott el intézetünkbe, közülük előadást tartottak: **január 10.** Marcel den Dikken (City University of New York); **február 19.** Daniel McIntyre (University of Huddersfield); **március 28.** Pierre Jacob (Institut Jean Nicod/CEU); **április 11.** Laurence White (Plymouth University); **április 30.** Ana Maria Brito (Universidade do Porto); **október 3.** Kensei Sugayama (Ryukoku University, Kyoto/JSPS); **október 10.** Markus Steinbach (Göttingen University); **október 29.** Lipták Anikó (Leiden University); **december 10.** Tang Zhengda (CASS IL, Peking); **december 12.** Zhang Yongwei (CASS IL, Peking).

Kutatói mobilitás

Petteri Laihonen (Jyväskyläi Egyetem) finn vendégkutató 3 hónapot töltött az intézetben, Kensei Sugayama (Ryokoku Egyetem, Japán) pedig a Japan Foundation 1 hónapos kutatói ösztöndíjával tartózkodott itt.

Az intézet munkatársai több külföldi egyetemen és kutatóintézetben tartottak **meghívottként előadást**, többek között a Hamburgi Egyetemen (Institut für Finnougristik/Uralistik, Universität Hamburg), a poznańi Adam Mickiewicz Egyetemen, a Bécsi Egyetemen, az eszé-

ki Strossmayer Egyetem filológiai fakultásán, valamint a Kínai Társadalomtudományi Akadémia Nyelvi Intézetében.

A kutatók számos **nemzetközi konferencián, rendezvényen tartottak előadásokat: január:** ConSOLE XXI (Conference of the Student Organization of Linguistics in Europe), Potsdam; CUNY Phonology Forum Conference on the Feature in Phonetics and Phonology, New York; 10th Old World Conference in Phonology, Isztambul; The Hungarian Language in the Digital Age (CESAR roadshow), Budapest; 75th Anniversary of the Fryske Akademy and 25th Anniversary of Mercator, Leeuwarden; MERCATOR LEARN ME, Leeuwarden; **február:** A kulturális és nyelvi sokszínűség lehetőségei és korlátai a Kárpát-medencében, Budapest, West Coast Conference on Formal Linguistics, Phoenix, Arizona; **március:** ExAPP 2013, Koppenhága; 1st Postgraduate Conference on Linguistic Politeness, Huddersfield; Language Rich Europe, Brüsszel; Mini-workshop on quantifier scope, Tübingen; Prosody and Information Status in Typological Perspective Workshop (35th Annual Conference of the German Linguistics Society), Potsdam; SJUSK 2013, Koppenhága; Elektronische Sprachsignalverarbeitung, Bielefeld; University of Utah Linguistics Colloquium, Salt Lake City; **április:** Linguistic Evidence – Berlin Special, Berlin; Workshop on European languages and diachronic linguistics, Newcastle; Government Phonology Round Table 2013, Budapest; Meaning, Context and Cognition 2013, Łódź; I-Mean Language and Identity, Bristol; Этнокультурное и социально-экономическое развитие коренных малочисленных народов Севера [Az északi kisebbségi őslakos népek etnokulturális és társadalmi-gazdasági fejlődése], Hanti-Manszijszk; **május:** Cambridge Comparative Syntax Conference 2, Cambridge (UK); 1st International Conference on Impoliteness in Interaction, Bydgoszcz; 15th Psycholinguistic Summer School, Balatonalmádi; Secondary Predication in Formal Frameworks (SPIFF 2013), Utrecht; 25th Scandinavian Conference of Linguistics, Reykjavík; The 21st Manchester Phonology Meeting, Manchester; The Adjective: Semantic, Pragmatic and Discursive Approaches, Clermont-Ferrand, V. Dubrovnik Conference on Cognitive Science, Dubrovnik; **június:** Grammar and Context. New Approaches to the Uralic Languages, Tartu; Maintaining languages, Developing Multilingualism. ELDIA Closing Conference, Bécs; 7th International Symposium of the Linguistic Politeness Research Group, London; Olomouc Linguistics Colloquium, Olomouc; Pragmatics on the go, Padova; Advancing Prosodic Transcription II, Lisszabon; Phonetics and Phonology in Iberia, Lisszabon; MORE EU colloquium, Leuven; **július:** Heckler Symposium, Nottingham; 19th International Congress of Linguistics, Genf; X Конгресс этнографов и антропологов России [Oroszország etnográfusainak és antropológusainak X. kongresszusa], Moszkva; Modeli, značilnosti in težave manjšinskega šolstva v Sloveniji in širšem prostoru [Szlovénia és a térség kisebbségi oktatásainak modelljei, jellegzetességei és nehézségei], Lendva; **augusztus:** 11th International Conference on the Structure of Hungarian, Piliscsaba; Interspeech 2013, Lyon; 15th Diachronic Generative Syntax Conference, Ottawa; 21st International Conference on Historical Linguistics, Oslo; DiSS 2013: The 6th Workshop on Disfluency in Spontaneous Speech, Stockholm; 3rd Central European Conference in Linguistics for Graduate Students, Piliscsaba; **szeptember:** 46th Annual Meeting of the Societas Linguistica Europaea: Historical Linguistics and Ideology Workshop, Split; Multilingualism: The Key Debates, Leeuwarden; ICML XIV., Graz; TSD 2013, Pilsen; Prosody–Discourse Interface, Leuven; (Im)politeness and Mixed Messages panel, 13th Conference of the International Pragmatics Association, Új Delhi; Historical (Im)politeness panel, 13th Conference of the International Pragmatics Association, Új Delhi; 46th Annual Meeting of the Societas Linguistica Europaea, Split; SinFonIJa-6, Niš; Workshop "Satztypen und Konstruktionen im Deutschen", Mainz; 8th Conference of the European Association of Chinese Linguistics, Párizs; XPRAG, Utrecht; **október:** Comité Permanent de Liaison des Orthophonistes-Logopèdes de l'UE – Commissions Meeting, Párizs; 'Luwic' Dialects: Inheritance and Diffusion, Barcelona;

Workshop on the Acquisition of Quantification, Amherst; Workshop "The Role of Modal Particles in Diverse Speech Acts, Velence; Variation in P, Velence; Workshop on Semantic Variation, Chicago; International two day workshop on revisiting, reanalysing and redefining research on linguistic diversity: media, education and policy, Aberystwyth; **november:** Acquisition of Adjectives Across Languages Workshp, Utrecht; Science's Day 2013, Veszprém; Linguistics Beyond and Within, Lublin; Quantification in Chinese, Peking; Syntax-Semantics Colloquium, Potsdam; Workshop on Non-overt Subjects in a Cross-linguistic Perspective (40. Österreichische Linguistiktagung), Salzburg; Cel de-al XXIII-lea Simpozion al Românilor din Ungaria, Gyula; Vajdasági Magyar Tudományos Diákköri Konferencia, Újvidék; SLOVKO 2013; **december:** MinorEuRus, Helsinki; IEEE 4th International Conference on Cognitive Info-communications, Budapest; 6th Language & Technology Conference, Poznań.

IV. A 2013-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Hazai pályázatok

- OTKA K 108951: *A kvantorok grammatikája és a nyelvi relativizmus*. A kutatás célja azt felderíteni, hogy az a tény, hogy a magyar beszélőket anyanyelvük folyamatosan halmozokon való műveletek elvégzésére készíti, jár-e valamilyen kognitív előnnyel logikai és számtani feladatok megoldásában. Támogatási összeg: 42,136 M Ft.
- OTKA K 108762: Cél 120 magyar felnőtt beszélő (20 és 90 év közötti) beszédanyagának rögzítése a BEA adatbázis protokolljának megfelelően, valamint a Praat programban hangszintű annotálások végzése a leiratok kettős ellenőrzésével. Támogatási összeg: 27,48 M Ft.
- TÁMOP-5.4.6/B-13/1-2013-0001: *A fizikai és info-kommunikációs akadálymentesítés szakmai tudásának elterjesztése és hozzáférhető szolgáltatások fejlesztése JelEsély – A magyar jelnyelv sztenderdizációjának elméleti és gyakorlati lépései*. Támogatási összeg: 334 M Ft, ebből 2013-ra: 30 M Ft.
- MTA posztdoktori ösztöndíj (SZ-036/2013). A kutatás témája a természetes nyelvek eseteinek mentális reprezentációja, különösen a magyar, a lapp, a finn és az orosz nyelvben. A támogatás összege 6,325 M Ft, ennek 2013-ra eső része 325 200 Ft.
- MTA posztdoktori ösztöndíj (SZ-036/2013) A téma az internetes nyelvhasználat vizsgálata a kárpátaljai magyarok gyakorlóközösségeiben. A támogatás összege 6,325 M Ft, ennek 2013-ra eső része: 1,724 M Ft.
- TÁMOP-4.2.4.B/1-11/1-2012-0001 Nemzeti Kiválóság Program – Campus Hungary Program: rövid tanulmányút. Kutatási cél: az inverz filterezés módszertanának elsajátítása, a módszertan alkalmazásával végzett kísérletek eredményeinek publikálása 2014 során. Támogatási összeg: 225 000 Ft.
- TÁMOP-4.2.4.B/1-11/1-2012-0001 Nemzeti Kiválóság Program – Campus Hungary Program: szakmai gyakorlat (terepmunka). Kutatási cél: nyelvészeti terepmunka (anyaggyűjtés) az Udmurt Köztársaságban. Támogatási összeg: 348 000 Ft
- TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 Nemzeti Kiválóság Program – Apáczai Csere János Doktoranduszi Ösztöndíj, 2013-ra eső támogatás: 600 000 Ft
- Magyar Állami Eötvös Ösztöndíj (MÖB101-28/2013); cél: konzultáció a Hamburgi Egyetemen (Institut für Finnougristik/Uralistik), téma: Predikatív funkciójú kérdőszavak kutatása a tundrai nyenyec nyelvben. Támogatás összege: 1 085 837 Ft
- Bolyai János Kutatási Ösztöndíj (BO/00626/13/1). Cél: a nyelvi ideológiák és a nyelvhasználat vizsgálata roma közösségekben. Támogatás összege: 124 500 Ft/hó

- INKP 2013: Ifjúsági Nemzetközi Konferencia Pályázat; támogatott tevékenység: Résztétel az ISSP 2014: International Seminar on Speech Production Cologne konferencián; publikáció megjelentetése. A támogatás összege: 264.000 Ft.
- MTA belső pályázatok:
 - SZ-051/2013 – Az igazgatói intézkedési terv megvalósításának személyi és beruházási céljaira: 43,7 M Ft
 - IF-026/2013 – Az informatikai infrastruktúra fejlesztésére: 6 M Ft
 - IF-027/2013 – A Magyarországon belül máshol levő infrastruktúra használatára: 3,5 M Ft

Nemzetközi pályázatok

- OTKA és a Finn Tudományos Akadémia támogatásával – OTKA FNN 107885: *Finnugor nyelvű közösségek nyelvtechnológiai támogatása online tartalmak létrehozásában*. Cél: a kis finnugor nyelvek is képviseltessék magukat az online felületeken, csökkentve funkció- és presztízsvesztésüket, illetve segítve ezen közösségek megjelenését az internetes felületeken. 2013-ra eső támogatás: 3,551 M Ft, támogatás teljes magyar része: 42,222 M Ft.
- Európai Unió (FP7) által finanszírozott, 2011. november óta futó, 3 éves *TrendMiner* elnevezésű nemzetközi projekthez való csatlakozásra (FP7 ICT-2011.4.2, 287863). A projekt célja közösségi médiumokban (Facebook, Twitter stb.) megjelenő, felhasználók által generált üzenetek valós idejű elemzése és monitorozása. Az osztály feladata magyar nyelvű, főként politikai témákban íródott üzenetek (kommentek) véleményelemzése és pszichológiai tartomelemzése. 2013-ra eső támogatás: 2,289 M Ft
- A Nyelvtudományi Intézet csatlakozott a 2013-ban induló European Network of e-Lexicography elnevezésű COST kezdeményezéshez (ISCH COST Action IS1305), mely az elektronikus szótárkészítés területén valósít meg európai együttműködést. A projekt teljes támogatási összege: 127 000 EUR.
- www.slovak.eu - Extending the offer of the e-learning platform for the Slovak language, (543135-LLP-1-2013-1-SK-KA2-KA2MP). Cél: a szlovák nyelv elsajátításának segítése magyar anyanyelvűek számára. 2013-ra eső támogatás: 15 000 EUR.
- DAAD-MÖB 39933 – *The prosody of focus, topic and givenness in Hungarian: An integrated approach to the mapping between information structure and sentence prosody*. Kutatási cél: az információszerkezet és a mondatprozódia kapcsolatának kísérletileg megalapozott leírása a magyar nyelvben. A magyar féltől nyert támogatás: 796 000 Ft
- MTA-CASS SNK-33/2013 (akadémiaközi együttműködés) – *Információstruktúra a nyelvben*. Kutatási cél: Az információszerkezet összehasonlító vizsgálata, részben kísérletes alapon, a magyarban és a kínaiiban. A magyar féltől nyert támogatás: 850 000 Ft.
- MTA SNK-32/2013 (akadémiaközi együttműködés) – *A nyelvi variáció szociokulturális vetületei az észt és a magyar nyelvterületen / Sociocultural aspects of linguistic variation in the Estonian and Hungarian language area* (2013–2015). A magyar féltől nyert támogatás: 831 000 Ft.

V. A 2013-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. **Bakró-Nagy M:** The Uralic Languages. REVUE BELGE DE PHILOGIE ET D HISTOIRE 90: 1001-1028. (2013)
2. **Blaho S, Szeredi D:** Hungarian neutral vowels: A microcomparison. NORDLYD 40:(1) 20-40. (2013)
3. **Deme A:** On the Hungarian sung vowels. PHONETICIAN 105-106: 73-87. (2013)
4. **Egedi B:** Grammatical encoding of referentiality in the history of Hungarian In: Giacolone Ramat A, Mauri C, Molinelli P (szerk.) *Synchrony and Diachrony: a Dynamic Interface*. Amsterdam: John Benjamins, 2013. 367-390. ISBN:978-90-272 0600 8

5. **É. Kiss K:** From Proto-Hungarian SOV to Old Hungarian Top Foc V X*. *DIACHRONICA* 30: 202-231. (2013) IF: 0.581*
6. **É. Kiss K, Gerócs M, Zétényi T:** Preschoolers' interpretation of doubly quantified sentences. *ACTA LINGUISTICA HUNGARICA* 60: 143-172. (2013) IF: 0.098*
7. **Gärtner HM:** Infinite Hauptsatzstrukturen In: Meibauer J, Steinbach M, Altmann H (eds.) *Satztypen des Deutschen*. Berlin; New York: De Gruyter, 2013. ISBN:978-3-11-022483-2
8. **Gósy M** (szerk.): *Beszédkutatás 21*. Budapest MTA Nyelvtudományi Intézet – Kempelen Farkas Beszédkutató Laboratórium 2013. 287 p. ISSN 1218-8727; benne:
Grácsi TE, Siptár P: Degemináció? 7-25; Váradi V, Beke A: Az artikulációs tempó variabilitása a felolvasásban 26-42; Grácsi TE: Explózívak és affrikáták zöngességének időviszonyai 94-120; Gósy M, Bóna J, Beke A, Horváth V: A kitöltött szünetek fonetikai sajátosságai az életkor függvényében 121-143; Horváth V: Temporális szerveződés kilencéves gyermekek spontán beszédében 144-159; Neuberger T, Grácsi TE: Az alveoláris zöngétlen explózíva variabilitása 160-172; Gósy M, Gyarmathy D: A progresszív afázia akusztikai-fonetikai vonatkozásai 173-193.
9. **Ittész N** (főszerk.); Csengery K, Fiers M, Gyenese I, Györffy A, Kiss Cs (szerk.) *A magyar nyelv nagyszótára V. C–dézs*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet, 2013. 1247 p. ISBN:978-963-9074-60-6
10. **Kádár ZD, Mills S:** Re-thinking discernment. *JOURNAL OF POLITENESS RESEARCH–LANGUAGE BEHAVIOUR CULTURE* 9:(2) 133-158. (2013) IF: 0.895*
11. **Kádár ZD, Haugh M:** *Understanding Politeness*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013. 306 p. ISBN 9781107626942
12. **Kenesei I** (ser. ed.) **Brandtler J, Molnár V, Platzack C** (eds.) *Approaches to Hungarian 13*. Papers from the 2011 Lund Conference. Amsterdam: Benjamins, 2013. 254 p. ISBN: 978-90-272-0483-7; benne:
Bácskai-Atkári J: Reanalysis in Hungarian comparative subclauses 5-31; Brody M: Silent people: The pseudo-impersonal 33-44; Hartmann JM, Hegedűs V, Surányi B: Pseudoclefts in Hungarian 67-96; Szigetvári P, Törkenczy M, Rebrus P: Harmony that cannot be represented 229-252.
13. **Kenesei I** (főszerk.) **Pléh Cs** (szerk.) *Általános Nyelvészeti Tanulmányok XXV*. A kognitív szempont a nyelv pszichológiájában. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2013. 442 p. ISBN: 978-963-05-9427-1; benne:
Bánréti Z, Szücs M, Mészáros É: Az összetett szavakat építő lexikai rekurzió afáziában és Alzheimer-kórban 245-284; Fekete I, Babarczy A: Kognitív templátumok és a valóság illesztése környezeti hangokra utaló nyelvi megértés során 411-439; Mády K: A beszédpercepció helye a teljes megértési folyamatban 103-141; Prószéky G, Miháltz M, Kuti J: Lexikális szemantika: a számítógépes nyelvészet és a pszicholingvisztika határán 143-172.
14. **Kenesei I:** The role of creativity in the cognitive turn in linguistics. *INTERNATIONAL REVIEW OF PRAGMATICS* 5: 270-291. (2013)
15. **Lukács Á, Kas B, L. B. Leonard:** Case Marking in Hungarian Children with Specific Language Impairment. *FIRST LANGUAGE* 33/4: 331-353. (2013)
16. **Mády K, Gyuris B, Szalontai Á:** Phrase-initial boundary tones in Hungarian interrogatives and exclamatives In: Mertens P, Simon C (szerk.) *Proceedings of the Prosody-Discourse Interface Conference*. Leuven, Belgium, 2013 69-73.
17. **Rebrus P, Törkenczy M:** In a tight spot: an analogy-bound gap in the Hungarian verbal paradigm. *NORDLYD* 40:(1) 294-300. (2013)
18. **Sampson G, Babarczy A:** *Grammar Without Grammaticality: Growth and Limits of Grammatical Precision*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 2013. (Trends in Linguistics) ISBN:978-311-0289-77-0

19. Simon Zs: Die hethitische Präsenz in der Levante während der Spätbronzezeit: Archäologische vs. schriftliche Quellen. ALTORIENTALISCHE FORSCHUNGEN 40: 295-313. (2013)